

АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У США

У статті подається аналіз педагогічної підтримки, її мети та форми. Автором наведені етапи становлення та розвитку системи навчання обдарованих дітей у США, проаналізовано державні документи та офіційні дані.

Ключові слова: *етапи становлення, обдарованість, система освіти, педагогічна підтримка, стратегії навчання*

АНАЛИЗ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ ОДАРОВАННЫХ ДЕТЕЙ В США

В статье представляется анализ педагогической поддержки, ее цели и формы. Автором приведены этапы становления и развития системы обучения одаренных детей в США, проанализировано государственные документы и официальные данные.

Ключевые слова: *этапы становления, одаренность, система образования, педагогическая поддержка, стратегии обучения*

THE PEDAGOGICAL SUPPORT OF GIFTED CHILDREN IN THE USA

The paper gives the analysis of pedagogical support, its goals and forms. The author lay out the milestones of the establishment and the development of gifted children's system of education in the USA, gives the analysis of the state documentation and official data.

Keywords: *the milestones of the establishment, giftedness, the educational system, the pedagogical support, the strategies of education*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне суспільство приділяє значну увагу унікальним здібностям людини. Освіта та виховання людей з такими здібностями може вирішити подальші проблеми суспільства та забезпечити інтенсивний розвиток науково-технічного прогресу й культури.

Проблема навчання та виховання обдарованих дітей набула особливої важливості в другій половині минулого століття. Це було зумовлено політичним, технічним, економічним, культурним та соціальним розвитком, що сприяли зміні поглядів на підхід до проблеми навчання обдарованих дітей. Як швидко змінюється світ, так швидко й змінюються умови та вимоги до навчання обдарованих дітей, оскільки темп розвитку світу напряму залежить від інтелектуальних і творчих здібностей людей. Це й сприяє активному розвитку людини, її підготовки до майбутнього.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета цієї статті – проаналізувати педагогічну підтримку обдарованих дітей, основні етапи становлення, її цілі та форми.

У контексті досліджуваної проблеми **актуальність статті** полягає у розгляді процесу надання педагогічної підтримки обдарованим дітям США, з огляду на доцільність використання позитивних аспектів іноземного досвіду у цій сфері в Україні. Запозичення американського досвіду сприятиме вдосконаленню української системи надання соціально – педагогічної підтримки обдарованим учням.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Науковці й педагоги, які займаються розробкою спеціальної освіти, підтримують та розробляють програми для обдарованих та талановитих дітей, ураховуючи концепцію спеціальних потреб дітей з надзвичайними

здібностями. Такі програми відображають і пізнавальні, і соціальні потреби обдарованих та талановитих дітей.

Кожен навчальний план, програма повинні повністю задовольняти потреби обдарованих дітей. Певні навчальні плани та інструкції повинні створити відповідні умови, що будуть сприяти розвитку здібностей обдарованих дітей.

В американській системі освіти сформувалось розуміння необхідності застосовувати нові програми, що містять: свободу інтересів; відмінності від базового навчального плану; можливість розпоряджатися вільним часом; можливість співпрацювати з іншими людьми; позашкільні ресурси. Такі види програм охоплюють усю освітню структуру, а також процес навчання, спрямований на розвиток обдарованих та талановитих дітей у звичайних умовах або при використанні спеціальних ситуацій.

Від початку досліджень питання надання спеціальної освіти обдарованим учням до перебудови системи освіти в США минуло багато років. Науковці накопичили значний практичний досвід у тестуванні для виявлення обдарованих дітей, у розробці методики навчання та створенні спеціальних навчальних програм. До цього були залучені Міністерство освіти та науки США, багато університетів та коледжів, місцеві органи освіти, суспільні організації. У країні робота з обдарованими дітьми проводиться вже протягом кількох десятиліть, затверджуються різні види програм для обдарованих учнів, побудовано систему допомоги та захисту інтересів обдарованих дітей.

Уже на початку XIX століття система пошуку та навчання обдарованих дітей у США розвивалась під впливом державної освітньої політики. Виник інтерес до цієї проблеми, але найбільшу увагу почали приділяти цій проблемі в другій половині минулого століття. Після війни американці спрямували фінансування у сферу освіти, що сприяло стрімкому розвитку проблеми навчання обдарованих дітей. Федеральний уряд США у своїй доповіді вказав на те, що „прогрес США як сучасної держави, його економічна, воєнна міць тощо знаходяться в прямій залежності перш за все від тієї частини нації, яка працює переважно головою, а не руками” [4]. Таким чином, уряд підкреслив значущість розумових здібностей людини та важливість вчасно їх виявити та розвинути.

На сучасному етапі в США реалізуються проекти та ініціативи (Державні школи Вашингтона для XXI століття, Коаліція обов’язкових шкіл Теодора Сафзера, програма розвитку шкіл Джеймса Коумера та ін.).

Учена Н. Поморцева виділяє такі **етапи**, що були важливими у формуванні системи навчання для цієї категорії дітей:

1. Перший етап – 50 – 60-ті рр. На цьому етапі відбулася конференція Національної асоціації з проблем освіти, яка була присвячена проблемі обдарованих та талановитих дітей у сучасному світі. Конференція зазначала, що існує велика кількість підходів до виявлення та обліку обдарованості, але в той самий час наголошувалося, що кількість школярів, які зможуть вчитися за такими програмами, обмежена.

2. Другий етап – 70 – 80-ті рр. Проблема обдарованості вивчається вже не тільки на рівні психології, але й у сфері освіти. Саме на цьому етапі виникає багатозначність терміну „обдарованість” та багатоаспектність проблеми цілісного підходу до сфери здібностей.

3. Третій етап – середина 80-х рр. і нині. Серед безлічі теорій і практик цей етап спрямовано на пошук талановитих та обдарованих дітей поміж представників різних етнічних груп. Таким чином, стверджується той факт, що будь-яка дитина може бути обдарованою, незважаючи на її успіхи, расову, класову приналежність. Навіть дитина, яка відстає від своїх однолітків, може бути обдарованою. Головним завданням стає відкриття особистості дитини, відкриття її внутрішнього „Я”. Такий стрімкий розвиток системи навчання обдарованих дітей у США пов’язаний з певними

соціальними, політичними та економічними сферами американського суспільства [3].

Отже, розглянувши більш детально питання розвитку системи навчання для обдарованих дітей у США, перейдемо до самих програм для обдарованих та талановитих дітей.

Навчальна програма для обдарованих дітей у США розробляється *спеціальним комітетом* при навчальному закладі. Спеціально розроблені навчальні програми розвивають творче мислення учнів, їхню здібність до вирішення проблем, здатність досліджувати, розвивають навички самостійної роботи, стимулюють появу нових ідей. Програма може бути розглянута як нова, відмінна від базової навчальної програми, та яка буде реалізована за відповідної модифікації: змісту, процесу й середовища навчання [1].

Існують різні *стратегії навчання* обдарованих дітей, що були виділені деякими дослідниками (К. Вестберг, Ф. Арчамболт, С. Добінз, Т. Салвін). Вони можуть бути кваліфіковані таким чином:

1. Прискорене формування базових навичок завдяки реорганізації навчальної програми відповідно до більш високого рівня знань і розвитку обдарованих дітей („*прискорення*”).

2. Залучення учнів до активної навчальної діяльності з розробки та вирішення проблем і до дослідницької роботи („*збагачення*”).

3. Надання учням можливості налагоджувати зв'язки під час навчання, шляхом концентрації на ключових питаннях, ідеях та темах („*міждисциплінарне навчання*”).

4. Захоплення спортом, комп'ютерними іграми, шахами, музикою, танцями, іноземними мовами, мистецтвом, що дає додатковий розвиток здібностей у позашкільний час (*хобі*).

5. Стискання шкільного матеріалу за рахунок відмови від повторення вправ, що зменшує ризик появи нудьги в обдарованого учня під час уроку („*стискання*”).

6. Надання можливості обдарованому учневі самостійно вибрати швидкість вивчення матеріалу (напр. метод Монтесорі).

7. Часткове навчання обдарованих учнів у класах для обдарованих дітей (напр., з окремих дисциплін), коли основний час учень навчається у звичайному класі („*self-racing*”).

8. Часткова зайнятість обдарованих учнів у літніх таборах для обдарованих дітей (напр., такі програми, як СТУ та СТУІ).

9. Навчання обдарованих учнів у окремих класах за спеціальним навчальним планом. Такі класи іноді називаються „*збірні класи для обдарованих*” („*Congregated Gifted Classes*”) [5; 6; 7; 8].

Існують різноманітні *методи навчання*, які застосовуються за спеціальними навчальними програмами, що забезпечують потреби обдарованих учнів.

„*Бендінг*” (banding – поділення на „смуги”) – базується на розподілі учнів певної вікової групи залежно від рівня інтелекту на три широкі „смуги”.

„*Стримінг*” (streaming – поділення на „потоки”) – метод групування дітей за здібностями, що починає застосовуватись у середній школі на другому, третьому році навчання.

„*Сетинг*” (setting – поділення на „сети”, групи) побудований на групуванні учнів протягом навчання на основі успішності з окремих дисциплін. Один і той же учень може бути на першому етапі з англійської мови та на останньому з математики. Уважається, що цей вид має переваги, оскільки: заняття з однорідним класом дозволяє вчителю визначити зміст, форми та методи навчання згідно з рівнем здібностей учнів, визначитись зі ступенем складності навчального матеріалу.

У сучасних програмах для обдарованих дітей головне місце займає дослідницька діяльність. Комітет з навчальних програм провідного Інституту Навчання

в США розробив сім принципів диференціації навчального плану, що відображають особливості роботи з обдарованими учнями:

1. Зміст навчальної програми повинен мати ретельно відібране, комплексне та глибоке вивчення основних ідей, проблем і тем.

2. Навчальна програма для обдарованих учнів повинна використовувати продуктивне мислення, щоб надати учням можливість переосмислити ті знання, які вже є, та генерувати нові.

3. Навчальна програма для обдарованих учнів повинна давати їм можливість відстежувати потік інформації, що постійно змінюється.

4. Програма повинна сприяти підбору та використанню відповідних ресурсів (літератури) для навчання.

5. Програма повинна сприяти самокеруванню навчальним процесом з боку учнів та сприяти їхній самоосвіті.

6. Програма повинна відображати розуміння свого внутрішнього світу дитини, а також природи міжособистісних та соціальних стосунків, значущості охорони та захисту природи, культурних цінностей.

7. Оцінка навчальної програми для обдарованих дітей повинна проводитись відповідно до вже встановлених принципів, урахувати більш високий рівень мислення, здатність до творчості під час виконання завдань [9].

Окрім методів навчання обдарованих дітей, існує кілька форм навчання, такі як групи „змішаних здібностей”, де використовуються різноманітні методи індивідуального навчання, а також робота в групі вчителів. Тут широко використовується план індивідуалізованого навчання з математики „SMILE” (Secondary mathematics Individualized Learning Experiment). Ця програма дає можливість учневі досягти максимального прогресу відповідно до його темпу та надає вчителю більше можливостей керування навчанням обдарованих учнів. Вона використовується в багатьох штатах більше 20 років.

У деяких американських школах використовується така форма навчання, як „подвійний план” (dual progress plan), який поділяє навчальні предмети елементарної школи на дві групи: „першої необхідності” та „елективні”. Після 3 класу учні навчаються першу половину дня з одним учителем, вивчаючи предмети першої групи – мову, суспільствознавство, фізичну культуру. Протягом другої вивчаються елективні предмети – математику, іноземну мову, природознавство, мистецтво, музику. Кожен учень займається за індивідуальною програмою [2].

Міністерство освіти вимагає та санкціонує кожен місцевий орган освіти на розвиток програм для обдарованих учнів середньої школи. Відповідні моделі для обдарованої освіти подано в Нормах освіти для обдарованих учнів [10]. Але остаточне рішення щодо програми приймається на місцевому рівні. Батьки та обдаровані учні можуть дізнатись про спеціальні програми в координатора місцевого відділу освіти.

Поряд з програмами для навчання інтелектуально, творчо та академічно обдарованих дітей існують ще програми для розвитку здібностей спортивно обдарованих учнів. Такі програми є частиною урядової стратегії, що створена для покращення освіти для обдарованих і талановитих учнів. Метою таких програм є покращення рівня навчання, роботи наставників та освіти для обдарованих спортсменів задля того, щоб підвищити їх прагнення й удосконалювати їх здібності, мотивацію та самоповагу. Це спонукає більш талановитих спортсменів до участі в спортивних клубах. Завдяки цим програмам більше ніж 10 % учнів у початковій та середній школах отримують необхідну для них підтримку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На сучасному етапі для координації зусиль з розробки спеціальних програм для обдарованих дітей створено Всесвітню та Загальноєвропейську ради з обдарованих і талановитих дітей. Престижні навчальні заклади та наукові центри

активно беруть участь у наукових дослідженнях, у розробці та організації програм з навчання обдарованих дітей, а великі промислові компанії займаються їхнім фінансовим забезпеченням.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бабенко І. Є.* Проблема виховання та навчання обдарованих дітей в періодичному друку США (останнє десятиліття ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) / І. Є. Бабенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко та ін. – К.–Запоріжжя, 2005. – Вип. 34. – С. 343 – 347.
2. *Бабенко І. Є.* Спеціальна освіта для обдарованих учнів США / І. Є. Бабенко // Творчий розвиток особистості на основі її духовності : зб. наук. пр. / редкол. : Г. П. Шевченко та ін. – Луганськ–Донецьк, 2006. – С. 28 – 32.
3. *Коваль Л. Г.* Соціально-педагогічна підтримка обдарованих дітей / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева // Обдарована дитина. – 1998. – № 5 – 6. – С. 3 – 9.
4. *Fleming E. S.* The multidimensionality of talent in adolescent young women / E. S. Fleming, C. L. Hollinger // Journal for the education of the gifted – 1981. – N 4. – P.188 – 198.
5. *Foster W.* Leadership: A conceptual framework for recognizing and educating / W. Foster // Gifted Child Quarterly – 1981. – N 25. – P. 17 – 25.
6. *Fox L. H.* Learning disabled / gifted children: identification and programming. / L. H. Fox, L. Brody, D. Tobin. – Baltimore : Allyn and Bacon, 1983. – P. 110 – 114.
7. *Freeman J.* Gifted Children Grown Up./ J. Freeman – United Kingdom : David Fulton Publishers Ltd, 2001. – 248 p.
8. *Gagne F.* Gagne's differentiated model of giftedness and talent (DMGT) / F. Gagne // Journal for the Education of the Gifted. – 1999. – N 22. – P. 230 – 234.
9. *Gardner H.* Creating minds: An anatomy of creativity seen through the lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham and Gandhi / H. Gardner. – New York : BasicBooks, 1993. – 464 p.
10. *Johnsen S. K.* Screening assessment for gifted elementary students / S. K. Johnsen, A. L. Corn. – 2nd ed. – Austin, TX : PRO – ED. – 2001. – P. 17 – 25.